

Are we preparing our children for marriage

Shiur# 331 | July 24th 2021

בראשית רבה פרשת בראשית פרשה יט אות ט

ויקרא ה' אלהים אל האדם, איך הוית, אתמול לדעתי, ועכשיו לדעתו של נחש, אתמול מסוף העולם ועד סופו, ועכשיו בתוך עץ הגן, א"ר אבהו בשם ר' חנינא כתיב (הושע ו) והמה כאדם עברו ברית, המה כאדם הראשון, מה אדם הראשון הכנסתיו לתוך גן עדן וצויתיו ועבר על צווי, ודנתי אותו בשלוחין ובגרושין, וקוננתי עליו איכה, הכנסתיו לתוך ג"ע = גן עדן = שנאמר ויניחהו בג"ע, וצויתיו שנאמר ויצו ה' אלהים על האדם, ועבר על הצווי שנאמר המן העץ אשר צויתך לבלתי אכל ממנו אכלת, ודנתי אותו בשלוחין שנאמר וישלחהו ה' אלהים מג"ע, ודנתי אותו בגרושין דכתיב ויגרש את האדם, **קוננתי עליו איכה שנאמר ויקרא ה' אלהים אל האדם ויאמר לו איכה, איכה כתיב**, אף בניו הכנסתים לא"י, וצויתים ועברו על הצווי, דנתי אותם בשלוחין ובגרושין וקוננתי עליהם איכה, הכנסתים לא"י שנאמר (ירמיה ב) ואביא אתכם אל ארץ הכרמל, צויתים שנאמר (שמות כז) ואתה תצוה את בני ישראל, עברו על צווי שנאמר (דניאל ט) וכל ישראל עברו תורתך, דנתי אותם בשלוחין שנאמר (ירמיה ט"ו) שלח מעל פני ויצאו, דנתי אותם בגרושין שנאמר (הושע ט) מביתי אגרשם, קוננתי עליהם איכה שנאמר (איכה א) איכה ישבה.

משנה מסכת אבות פרק ב משנה א

והסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין:

רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה א

כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכיות ועונות, מי שזכיותיו יתירות על עונותיו צדיק, ומי שעונותיו יתירות על זכיותיו רשע, מחצה למחצה בינוני, וכן המדינה אם היו זכיות כל יושביה מרובות על עונותיהן הרי זו צדקת, ואם היו עונותיהם מרובין הרי זו רשעה, וכן כל העולם כולו.

ר' צדוק הכהן מלובלין - צדקת הצדיק את קנד

כשם שצריך אדם להאמין בהשם יתברך כך צריך אחר כך להאמין בעצמו. רצה לומר שיש להשם יתברך עסק עמו ושאיננו פועל בטל שבין לילה וגו' (יונה ד' י') וכחיתו שדה שלאחר מיתתם נאבדו ואינם. רק צריך להאמין כי נפשו ממקור החיים יתברך שמו והשם יתברך מתענג ומשתעשע בה כשעושה רצונו.

שפת אמת במדבר פרשת קרח שנה תרמז

והענין עפ"י מ"ש א"ז מו"ר ז"ל על המשנה אם אין אני לי מי לי כי כל אדם נברא לתקן דבר מיוחד שאין אחר יכול לתקן וכן בכל זמן וזמן מיוחד תיקון אחר.

סנהדרין דף ל"ז.

בשבילי נברא העולם.

אור החיים דברים פרשת כי תצא פרק כב פסוק א - ד

לא תראה את שור וגו'. פרשת זו באה לרמוז בפרטות חיוב התוכחות שצריכין בני אל חי צדיקי עולם לעשות לעם ה', והן אלה צדיקים יקראו לצד מעלתם אחים, כמו שהעירותיך שכינוי זה הוא מדריגה היותר מעולה שבכל כינויים אשר יתכנו בהם יחידי עם, (שמות רבה נ"ב) ואותם צוה ה' כי תראה את שור אלה הם בני אדם שנמשלו כבהמות והם צאן קדשים ולזה קראם שור ושה, אחיך שהוא הקדוש ברוך הוא, ויחס לו שם זה להעיר אל מי מקדושו הוא מצוה שהם הצדיקים כמו שכתבנו:

ואמרו נדחים על דרך אומרו (לעיל ד') ונדחת והשתחית להם וגו' שהעובר פי ה' יקרא נדח, ויצו ה' לבל יתעלם אלא ישיבם לאחיו הוא אלהי עולם וכפל לומר השב תשיבם, נתכוון כי מתחילה ישיבם לדרך הטוב ובזה יתקרבו אל אביהם שבשמים, והוא אומרו תשיבם לאחיר:

ואמרו ואם לא קרוב אחיך וגו'. בזה העיר כי הוא מדבר על זמן גלות האחרון כי לא קרוב כדרך אומרו (במדבר כ"ד) אשורנו ולא קרוב, עוד לו ולא ידעתו שנסתם הקץ ואין יודע מתי קץ הפלאות, וזה יסובב הרחקת הלבבות מהאמונה ונטווי רגל כאשר עינינו רואות בדורות הללו, עם כל זה יצו ה' ואספתו אל תוך ביתך זה בית המדרש וילמדהו אורחות חיים ודרך ישכון אור לבל יטה מני אורח ולא ימצאהו אויבו במחשבות וטענות כוזבות כי אור תורה תצילהו, וזה יהיה עד שיתרצה ה' וידרשהו, והוא אומרו עד דרוש אחיך אותו, והשבותו לו פירוש מעלה עליו הכתוב כאילו הוא משיבו מני אובד:

או ירצה שצריך החכם להשתדל עם בני ישראל בכח התורה והמוסר עד יום פקודה שידרוש ה' נשמתו ואז הרוח תשוב אל האלהים, ודקדק לומר והשבותו לו שאם ימעדו קרסוליו לא תשוב הנפש אל האלהים ותלך לחרפות:

(ג) ואמרו וכן תעשה. לפי שיש באמצעות האדם ג' דברים, הא' הרכבת הגוף, ב' חלק הרוחני שבאדם ג' חלק התורה המאורסת לכל א' מישראל, כנגד הרכבת הגוף אמר כן תעשה לחמורו, כנגד חלק הרוחני אמר כן תעשה לשמלתו כי בחינה זו תקרא שמלה כאומרם במס' שבת (קנ"ב ב) משל למלך שחלק בגדי מלכות, וכנגד חלק התורה אמר וכן תעשה לכל אבדת אחיך, וקראה הכתוב אבדה כמו שרמז רשב"י (קידושין ב' ב) משל למי שנאבדה לו אבדה מי מחזר על מי וכו', **כי חלק העולה לאיש זה הנה הוא אבוד מהעולם כיון שאין זולתו יכול להשיגו כאמור בדברי המקובלים, ובאמצעות השבתו בתשובה הנה הוא מוצא אותה:**

(ד) ואמר עוד לא תראה חמור אחיך וגו'. נתכוין בזה שלא יאמר הצדיק שלא נצטווה אלא על איש שנידח בעבירות אבל ישנו בהשב אבל אם נפל והרבה להרשיע הלנופלים תקומה ואבדה תקוה ממנו, לא כן הוא אלא לא תראהו ותתעלם וצריך להקים עמו, דקדק לומר עמו דוקא אם הוא מסייע בדבר שרוצה לשוב, אבל אם הוא נופל ואינו חפץ בהקמתך פטור אתה שזה נכנס בגדר לץ וכתוב (משלי ט') אל תוכח לץ פן ישנאך:

משנה סוף תענית

אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו כל הכלים טעונין טבילה ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים ומה היו אומרות בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה (משלי ל"א) שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל ואומר תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה וכן הוא אומר (שיר ג') צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו ביום חתונתו זו מתן תורה וביום שמחת לבו זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן:

רמב"ם פירוש המשניות שם

ובחרו יום חמשה עשר באב, לפי שבו נסתלקה המגיפה ממתי מדבר בשנת הארבעים, כי המות היתה הרבה בכל ט' באב, ובשנה האחרונה נסתלקה והמתינו עד חצי החודש ואז בטחו בנפשם והאמינו בעצמם והרגישו בו רצון הבורא והשבת אפו וסילוק חמתו מהם, ולפיכך עשו אותו משם והלאה יום משתה וששון:

Riddles of the Week

#1

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יב עמוד א

וקורין עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר אמת ויצבי ועבודה וברכת כהנים. אמר רב יהודה אמר שמואל: אף בגבולין בקשו לקרות כן, אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין.

#2

שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן סו סעיף ג

לקדיש ולקדושה ולברכו מפסיק אפילו באמצע הפסוק וכן למודים.

משנה ברורה סימן צב ס"ק לו

ויש מקומות שנוהגין לקבץ צדקה בעת קה"ת והוא שלא כהוגן דמבטלין עי"ז מלשמוע קה"ת ועניית ברכו את ד'.

דרך אמונה הלכות מתנות עניים פרק י הלכה טו

ויש מקומות שנוהגין לקבץ צדקה בעת קה"ת (צו) והוא שלא כהוגן דמבטלין עי"ז לשמוע קה"ת ועניית ברכו את ה' כו'.

דרך אמונה ציון ההלכה הלכות מתנות עניים פרק י

(צו) שם ואפשר דאין חייבין ליתן להם דהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכן באמצע התפלה וכן כל העוסק במצוה פטור אז מצדקה כמבואר בב"ק נ"ו ב':

#3

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף מא עמוד ב

דתניא: שמעון העמסוני, ואמרי לה נחמיה העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה, כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש; אמרו לו תלמידיו: רבי, כל אתין שדרשת מה תהא עליהן? אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך קבלתי שכר על הפרישה; עד שבא ר' עקיבא ולימד, את ה' אלהיך תירא - לרבות תלמידי חכמים.

Selected audio from our listeners

Answers to the Questions

Answers to the questions 1 *click here*

Answers to the questions 2 *click here*

Answers to the questions 3 *click here*

Answers to the questions 4 *click here*

Answers to the questions 5 *click here*

Answers to the questions 6 *click here*

Answers to the questions 7 *click here*

Answers to the questions 8 *click here*

Answers to the questions 9 *click here*

Answers to the questions 10 *click here*

Comments on the Show

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 6 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Comments on the show 3 *click here*

Comments on the show 4 *click here*

Comments on the show 5 *click here*

Show Suggestions

Show Suggestions 1 *click here*

Show Suggestions 2 *click here*

Selected emails from our listeners

Comments on the show

I always wanted to personally thank you, Reb Dovid Shlita; for this most wonderful podcast that you so selflessly put out week after week. You are truly a groisa talmid chocham and baal machshava. I really learn so much from you. May you be zoche to continue all the good that you do, od maia vesrim shana. Bracha vhatzlacha.

Kol tuv.

Tzvi - an avid follower of your's.

Reb Dovid,

Hi. Thank you for all the wonderful shiurim and topics you have provided for so many years. You should be zoche to many more years of Harbatzas Hatorah.

Full disclaimer, I am a licensed clinical social worker (LCSW) and I work primarily with bochurim and young kollel avreichim and I see many young couples in the first stages of their married life (I am currently living and practicing in EY).

While some/most of your guests suggested creating a curriculum for the Yeshiva guys (and I agree that an ounce of prevention is worth much more). Unfortunately, we all know that getting any new idea into "the system" is a longshot, at best. Also, for most of the guys there will be little room for applicability, as long as they're single.

I would like to suggest a possible, doable, eitzah of preparing our young couples for marriage. Mandatory or compulsory Shana rishona CEU's of chosson Kallah classes. Somewhere between 7-10 meetings, some meetings would be as a couple, some would be as individuals. There are multiple

benefits to such a structure:

- 1) No embarrassment. If everyone does it.
- 2) Nothing is theoretical and it all could be practical.
- 3) Helps to avoid physical intimacy issues from getting swept under the rug.
- 4) This would give the couple an address to go to if/when things come up.
- 5) Psychoeducation and language for people that have maybe never even thought about emotional intelligence or emotional intimacy.
- 7) Financial relationship/attachment assessment.
- 6) Cost effectiveness. Couples therapy and divorce is much more expensive.

(Possible stipend upon finishing the course)

And as the couples graduate they can attend a refresher session once every few months as/if needed.

I believe something like this model already exists in the modern orthodox (YU) world, but I could be wrong. They might have a pre-marital counseling course.

If there were 500 Gittin given in Lakewood in one year, think about how much money was spent on therapy and lawyers alone. I would venture to guess that a minimum of \$10,000 per couple, and I would imagine that's a very conservative amount between lawyer and Couples therapist fees. That's 5 million dollars spent to break up marriages. We could spend 1/5 of that to save 500 couples.

Kol Tuv,

Hi Reb Dovid

Thank you for all your wonderful content.

I want to raise another aspect of the "Divorce Epidemic" which I feel you failed to cover.

While it is true that every divorce is a tragic situation, I believe that the destigmatization of divorce in the frum community has been a tremendous boon. Certainly it has led to a rise in divorce but that is simply because it has given people the option to get out of terrible and damaging situations and try to start anew. What is gained by having a society where people are forced to stay in painful marriages because the alternative is social isolation for them and their kids.

I know quite a few people who have gotten divorced including close friends and family. NONE of them divorced over petty reasons. It should be celebrated that we now have a society which allows people to divorce and move on with less social consequences.

I know someone who lives in a segment of the orthodox world where there is real fear of divorce and she has been suffering in silence for 15 years. She could have gotten out of this years ago and moved on, but she didn't and still doesn't have the strength to overcome the terrible stigma which surrounds divorce.

I would also note that Rabbi Greenfield listed the most common reasons for divorce that he sees.

He then noted that proper education would help solve the divorce problem. However none of the problems he mentioned are solvable with marriage classes. If you marry someone with a personality disorder no chosson class will help you.

I urge you to consider this side of the coin.

Moshe Katz

I'm a cutting-edge internet millennial (35yo), namely my teenage years were with the then new thing called "the internet", with all the risks to the Neshamah implied by it.

Then I got a girlfriend, then married her.

Since then and til today, every time I happen to be reading the news or some blog post and click-bait "Related news" or anything that shows a woman with the implication that more interesting pictures would be in the link, I just avoid it. Not because I'm superman but because, to me, it's an extension of the concept פתו בסליו. So I assume that, in the best cases, all the teenagers are subject to exposure to bad content. Even if you prohibit and say that it's Geinom etc, and even in the most frummer families this will be the case. The only solution might be marriage and even then it's complicated.

I assume this is nowadays ten-fold what it was then.

My question is: if you ask the Principals of charedi-ish high-schools or even yeshivot, what's the "infection rate" of the "bad things of the internet" among students, What would they say, that their students are koolam tzadikkim gemoorim? If they say so, from simple extrapolation, it would be absurd.

I'm giving you this because you grew up in a non-internet era.

Hope it helps.

Shabbat Shalom.

I'd like to offer a brief correction of sorts in response to some statements made during the most recent episode. During the episode, numerous references were made to high rates of divorce within the US as a whole, and

a listener could easily conclude that the general society is facing the same dramatic rise that the frum world (apparently) is. In fact, the US experienced its divorce rate peak forty years ago and divorce rates in the larger US are currently hitting 50-year lows ([source](#)), primarily due to marriages increasingly taking place less often, later and between people of higher socioeconomic classes than they used to. Not an ideal situation to be sure, but far from the catastrophic state of affairs that is often presented.

Best,

David Birnbaum

Good Evening,

I'm a new listener/reader, and really enjoy all of the topics that are discussed. Thank you for taking the time to prepare and share with everyone.

Regarding your last podcast of "Are we preparing our children properly for marriage?", I had the following thought. Recently, there has been a push for boys to start dating and marrying at a much younger age (ie. Nasi Project). I'm wondering if that also plays a part in increased divorces as they are more immature and still not adequately prepared for marriage. Or, perhaps age is a non-factor. I don't think there was any discussion on the podcast regarding this aspect, hence I was wondering.

Thank you again!

Moshe Berry

When I saw the subject of the podcast, I was excited to hear the halachic aspect of it. Sadly, I didn't hear much halacha on divorce, compared to the recent thorough coverage of Lace Wigs.

I'd love to hear about divorce and hard marriages in Tanach and Gemara. This is not something new to the younger generation and it only hurts the situation to frame it as a "snowflake" issue.

The topic of divorce should be brought up as something that the Torah allows, albeit discourages. Perhaps what is missing is the understanding of the power and importance of marriage on a national level vs to the chosson or kallah.

Hear from the experts... How about having someone from Shalom Task force discuss the stats and the types of problems that a couple could have and are encouraged to divorce? Lisa Twerski explains that there are three types of marriages: healthy, dysfunctional and abusive. Typical advice from a chosson or kallah teacher is great for a healthy marriage. When there is dysfunction, it is not so simple and as much as it is a broad category, it requires specific guidance. Abuse also should be defined and halachically, when is it a case of my life comes first vs my potential marriage and children.

What about mentioning the many many podcasts/resources out there for frum people to learn more about relationships? Tamar Taback just hosted a summit for women with only frum presenters and Chana Levitan previously ran a global summit with many well known non-Jewish experts. Coach Menachem and Leah Richeimer each bring in guests on a regular basis to provide detailed guidance to their audiences. <https://firstyearmarried.com/> also has podcasts in addition to her group course. <https://unblockyourwaytooneness.lpages.co/unblock-your-way-to-oneness-evergreen/> has recordings that a woman can take privately. Those are just a few examples.

Also, do kallah and chosson teachers have certification? Is there extra training that maybe they should have? Some kallah teachers also do intimacy coaching on the side – are those preferable?

When mentioning that a couple should go to a Rav, is there a way that they should explain the situation? Is every Rav qualified to understand the nuances in an unbalanced marriage? Should the couple even go to a Rav first or a therapist? How should they know what type of therapist – couples, individual? What should they look for in a therapist? Is it important that the therapist is frum?

As much as this generation may be different along with that is the wide variety of professionals available to assist. Maybe the problem is that the path to this assistance isn't highlighted, as well as what is considered a legit issue and cause for divorce vs what can and should be worked through.

Thank you,

Chedva Haber, married 10 years

Divorce is not the easier way out, and it definitely does not necessarily mean that a girl is spoiled and pampered and not willing to work on herself. It's very offensive to hear people judging divorced people. Saying things like they didn't want to put in the effort to work things out, they didn't want to get the skills. You do not know and therefore should not ever ever judge until you are in their situation chalilah. I'm not saying that it's never warranted, but there are so many mental health illnesses and personality disorders that are almost unbearable to live with.

I am able to see them with compassion because I am coming from a place where I wholeheartedly understand them, and give them so much credit for the pain that they went through and are most probably continuing to go through. Divorce is NOT an easy way out and life after divorce is not either. The more compassion and acceptance we have towards them (even if they are undeserving and took the "easy way out") can hopefully ease a little bit of the pain that they are experiencing.

I am now struggling in a marriage to a guy with Asperger's and possible narcissistic traits. He is on the computer all day long, not going to Yeshiva, not being a husband, and being a really bad father. The experiences from the beginning of my marriage are nauseating. He definitely is a different person now, but has such a long way to go. I kept giving and giving to him and trying so hard that I feel that I have sacrificed myself along the way. I came into marriage very prepared by teachers and seminary to give my all for shalom bayis. I knew marriage is hard but I hadn't realized that it was this hard. I was clueless. I think that, looking back, divorce before having children would have been a much better option had I been aware of the road ahead. It is emotionally traumatizing to be married to such a person. It would be one thing if he would be able to own up to his shortcomings and be able to look at himself and say please help me or guide me. He is extremely resistant, and consistently puts the blame on others instead of accepting and working on himself.

A therapist has asked me how I survived this long without speaking to someone and honestly I don't know. I survived physically but it was really painful emotionally. It was the lack of awareness combined with the societal stigma and love for my kids that's keeping me in this marriage, and believe me I am trying harder than you can ever imagine. Staying and living with such a guy is really not easy. It's such a stuck and lonely feeling that no one should ever have to experience. All I want is another chance to start again with a normal guy.

All I'm saying is that we can never really know, so please keep the gossip and judgements out of the equation. They have enough on their plates whether they choose to stay in or out.

R Dovid,

Thanks for your show as always - fantastic guests, great questions and

direction from you.

Two points that I feel are worth making - I am a Bochur who is 22 so most definitely coming up to this stage and having the right tools for a successful marriage is definitely something that I put lots of time and effort into. I read and listen to a range of books, shiurim etc to give me some form of preparation.

1) You strongly believe that formal education is the way forward to prepare people better for marriage and I agree that is true. (I think may work easier with girls than boys but still..

The fact that I have had informal and formal talks on these topics from my rosh yeshiva - hagaon rav Moshe Meiselman, a 6-8 shiur series in 3rd year beis medrash from my mashgiach hagaon rav elchonon fishman and the like is hugely helpful.

However there can be no substitute for guys having a proper relationship with a rebbi who can direct and guide them on these matters - the biggest issue facing a bochur nowadays is that probably 80%+ of bochurim in BMG/MIR etc do not have a rebbi they feel comfortable and personable with, someone who can direct and be asked about anything at any time.

I think this also feeds into the point some of your guests but in particular dr twerski made; humans need mentors!

2) Your kallah teacher spoke very emphatically regarding the fact that you can't just teach the facts and that you need to teach the flavour.

The most important thing people need to understand is that marriage is not easy la la land / a mutar way to be intimate; rather it is the next stage in life etc etc

You and all your guests mentioned that life has become so much easier nowadays and thus this is an even harder message to push to our children; it's definitely a sentiment I share and something I see amongst my friends.

We are BH a thinking and high achieving group of guys, but a lot are from wealthy homes and the luxury and comfort some have had; do not help with dealing with the ups and downs of life.

Practically I don't think there are many suggestions that will help deal with this?

Looking forward to many more shows,

Regards,

Danny England

Answers to the Questions

Some answers to the riddles of the week:

1) Many do in fact say that decorative Luchos should not be placed in a Shul, and it truly does seem to be a puzzling practice. That said, a number of acharonim have attempted to justify the practice.

In his Sefer Orach Neeman (Vol. 1:52), Rav Mechachem Auerbach suggests that the practice of displaying Luchos may be permitted because of their placement above the Aron Kodesh, where the Sifrei Torah reside: rather than suggest that the Aseres Hadibros are more important than the rest of the Torah, their presence and proximity is meant to indicate that all of the Torah was given at Sinai.

חילוק זה מדנפשיה ולא כ' גשם הרשב"ה וי"ע. והנה
המג"ה ה' ולכן אין טחצין אותו על קונטרס המיוחד לציור
ע"ש, ונפ"ז לרי"ך טעם על המנהג שטובין לכתוב עשה"ב
על מצנף מיוחד והולין אותו מכל ארון הקודש וצליורים
שונים. והנה היא מיוחד לציור. וי"ל דמקילין זה מטעם
דחולין אותו דוקא למטעם מארון הקודש. מקום הס"ת.
ס"ה באלו מכוונים זה להודות שכל הכתיב צ"ח באלו
עשה"ד שכל החו' נחנה צטינו. וכמ"ס המהרש"א ברומה
צ"ח דס"ג דכל ההרו"ג מלות גלולים צעש"ד. ח"ב זה
סוי כבוד ההודס (וע"ד דמצינו צ"ק י"ז שהניחו ס"ה על
מטהו של חזקיהו מטעם וכבוד עשו לו צמותו. ח"ג דצמ"ק
משמע דחסור לעשות קן דחסור לישב ע"ג מטה שס"ה
מונה צה אעפ"כ הקלו מפני כבוד החו' (ח"ב לפ"ז
להלכה הטבילה צמק"ח שלא חלל ס"ה. לא שפיר למטבד
סבי' ופי' צחי' ח"ס (חיו"ד קב"ע) מש"כ צ"ח ה' הרדב"ז צטנין
הצורים טרת חרי' וטרת נמר צצחי' כנסויה ומסיק דכל
מי שובל לצבל זה יזכה לשמש מרפא כנפיש ע"ש. הי"ג
כן. ור"ש חלו שטובין כלל השפון שלסם חולין. כעין שרשרת

Rav Moshe Shternbuch (Teshuvos V'Hanhagos Vol. 2:532) distinguishes between reading the Aseres Hadibros, which lends itself to claims that the rest of the Torah is secondary, and simply hanging them as a decoration, which doesn't.

שאלה: צורת שני לוחות הברית בבית הכנסת.

בבית הכנסת אחד תלו שני לוחות הברית על ארון הקודש כנהוג וראשו מעוגל, וערער אחד בשם גדולים וטובים שזהו חיקוי הנוצרים, ועוד דלדין אין תולים עשרת הדברות כמבואר בש"ע (א' סעיף ה') שלא לומר עשרת הדברות בציבור מפני המינים שאומרים שאין תורה אלא זו, ועוד שצורתם מעוגלת נגד חז"ל בכ"ב (יד.) שארכם ששה ורחבם ששה ומונחות כנגד ארכו של ארון, ומשמע שהיו מרובעות, ולדבריהם הנוצרים הם שציירו הלוחות עגולות ולא עשו כן לפנים בישראל ודרשו להוריד את הלוחות מארון הקודש.

אמנם נתפשט המנהג מאד וקשה להוכיח שזהו מצד הנוצרים, ואולי עשו כן מפני שמצאו בכך יופי יותר, ואין לוחות אלו כמדת או צורת לוחות הברית כלל, רק דמות כעין, ועשו בצורה עם עיגול להרבות יופי, וכן אין הכוונה כאן לתוכן של עשרת הדברות, אלא לצורת לוחות הברית, רק ציירו עשרת הדברות מפני הלוחות, ואין שייך הש"ע שאומרים כל יום עשרת הדברות דהתם ה"ט שנראה שאמירתם עיקר כשלפנינו כל התורה כולה, וכ"ש שאין בהעמדתם לנוי כוונה ח"ו למינות, שלא ידעו כלל שיש בזה איזה חשש, וע"כ אף שאין לעשות לכתחילה בעיגול אם לא כן לא הייתי מרעיש לערער, ולדעתי נניח להם כמנהגם בעיגול, ובהרבה מקומות לא שמעו כלל שיש בזה איזה חשש.

Finally, in the Rivevos Ephraim (Vol. 1:3) Rav Ephraim Greenblatt answers (in response to a question from Rav Chaim Dov Keller) that it's permissible

because the Luchos in Shuls generally don't actually say the full Aseres Hadibros and simply include a few words of each.

בתיבת עשרת הדברות על קונטרס מיוחד

הרמ"א כתב בסימן א' ס"ה דאסור לומר עשרת הדברות בצבור. וכתב המגן אברהם בסק"ט שאין כותבין אותו בקונטרס מיוחד. ונשאלתי מידידי הרב ר' חיים דב קעלער שליט"א הא בהרבה בתי כנסיות שמצויר וכתוב על הפרוכת ועל הארון קדש עשרת הדברות. ונראה דבקונטרס מיוחד הוא שכותבים ממש כל עשרת הדברות, אבל כיום רק כותבים בקיצור את הראשי פרקים וזה יתכן דהמג"א מודה דמותר. ועיין בספר אורח נאמן אות ג"א שכתב טעם להתיר כי תולין למעלה מארון הקדש מקום הס"ת להורות שכל התורה ניתנה מסיני. אמנם לדברינו בכל מקום מותר אם לא פורט את הכל. (ועיין בשו"ת שבות יעקב

There are others who bring answers, but ultimately perhaps the most persuasive "justification" is that which is brought by Rav Aharon Levin in the Birkas Aharon (Maamar 82): that it can't be overly problematic because Shuls have been built that way for centuries under the auspices of Gedolei Torah who presumably saw the issue and still signed off on the plans.

מצטרח הדברות חזל חס' צלחי לחוש לחרעומו
המיניכ שיחונרו חין חורה חלל חו גס חזה יש לחוש
כחונן) וחחרי חקר חוצח חרוצח של חתי חנקיות
וחתי ^{חכמה} חודרסוח חלמו חכנו חחת חסגחת חרולי ישראל
חודרה שלפכינו חחי חלצנון חדירי חחורה. חסר
זה חרכס ח"י לחחחקוח על כל חרע ופרט חוסדר
חנכין חנה חדלח חקפירו ח"ז ח"מ חלח חסס חזה
וח"ע :

2) Two potential answers. One, brought by Rav Asher Weiss (Minchas Asher, Pekudei: 3), among others, is that Krias Shema and

Barchu/Kedusha/Kaddish are all one mitzva and so wouldn't exempt each other.

כתלמיד הדין לפני רבותיו בקרקע, לכאורה מסתבר דאין דין ההפסק דמגילה כדין ההפסק בקר"ש וברכותיה לקדיש ולקדושה, דגבי ההפסק בקר"ש וברכותיה כבר כתבנו לדון בטעמא שאמרו חכמים שיהא מפסיק בקריאתו דלכאורה יהא זה כעוסק במצוה דפטור הוא ממצוה אחרת ובעוסקו בקריאת שמע וקבלת עומ"ש יפטר מעניית קדיש וקדושה, ואמרנו להשיב מסברא דקריאת שמע ועניית קדיש וקדושה לאו ב' מצוות נינהו דמדעסיק בהא יפטר מהא, לפי ששניהם ענינם אחד בקבלת עול מלכותו והתפילה אליו יתברך ובשל כך לא מיפטר מעניית הקדיש והקדושה בעומדו בקר"ש וברכותיה מדין העוסק במצוה

Another, brought by Rav Amram Blum in his Beis Shearim (Orach Chaim, Teshuva 19), is that since Barchu/Kedusha/Kadish are a chiyuv on the rabim, Krias Shema, which is a chiyuv on the yachid, cannot exempt them.

ועוד כ"ל ד"ס לסקנות לגימטו ר"ס טעמיה ז"י ק"י כ"ס דלעמט
קדושה ודעיר לרין להפסיק זין הפלה ט"י להפלה ט"י ודע"י
לפאר טוקק"י דסקק סוממז כותיאו דעווד וקוסק וקוועו ודע"י ודע"י
ק"י זקוסכ כ"ס דעווסק זעוטה פטור וזן סעוטה ודע"י ודע"י
ט"ס דדקוד להכ"ח עוטה זו כדי לענות אפי"י עוטה גדולה עוטה ולאו
דוקא זעסק זגוף סעוטה אלא אפי"י זעליכט לעוטה פ"ס ודע"י ודע"י
י"ח עוטה הפיל"י עווסק זס אפי"י זעוטה סכריכות כדי עווכל עווד
להכ"ח על רחש עי"י ס"י א"י להפסיק כע"י ז"י זעס סרין ועוסק
זעוטה אע"י קדיש וקדושה. ודע"י זין לו זס אלא לעוד כיון דקדיש
וקדושה סח עוטה דרז"ס ע"י ודע"י ודע"י להפסיק כדע"י זרז"ס
ע"י ע"י עוטה דרז"ס ע"י ודע"י ע"י ודע"י ע"י ודע"י ע"י ודע"י
אזר זרז"ס סע"י זל"יזר אפ"י דע"י עוטה דרז"ס אפי"י לרע"ס ע"י
ט"ס. וכ"י לעמט און אזר זרז"ס סע"י אזל לעמט און אזר זרז"ס
הפיל"י על יחיד ודע"י פטור ודע"י עוסק זעוטה פטור וזן
סעוטה ודע"י כע"י זעס דע"י לכן כ"ל דע"י ודע"י ע"י ודע"י
לעמט און. וזס יחלו זרז"ס על רחשו ע"י ע"י ד"י זעו רע"ס
עקדעו ודע"י לראות זעמט ל"ן וזכ"ן אפ"י כע"י ודע"י יד"י:

3) The Maharsh"a asks this question (Pesachim 22b) and answers that the "es" in V'ahavta was understood to include Talmidei Chachamim, but to say such a drasha in the case of "es Hashem Elokecha tira" was a step too far: only Hashem--and not even talmidei chachamim--should be feared because of His ability to provide reward and punishment.

ח"א דף כב ע"ב כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש בו. ולעיל מיניה
זההוא פרשתא כשהגיע י"ב לואהבת את ה' אלהיך וגו' לא פירש
דאיכא להשוות אהבת ת"מ למקום אבל מורא המקום שהוא מפני יראת שכל ועונש אינו דומה
להשוות לו ת"מ כיון שאין שכל ועונש של אדם ביד ת"מ יג' ועיין פ"ג דקדושין י"ד ומה שלא פירש
גבי ט"ו ויראו העם את ה' י"ל לרבות שם אלהים וק"ל בשם הגאון מהר"ש ז"ל מפראג:

Best,

David Birnbaum

Hi my name is sruly modes and I would like to submit answers for the weekly riddles.

1. The aseras hadibros are usually not found on the aron kodesh in its complete form, rather abbreviated with just the first few words of every dibur. Furthermore the "orach neman" explains that when it is placed near a sefer torah, either on top of the aron kodesh or on the peroche, this symbolizes that these commandments are equivalent to and encompass the entire torah, and is clearly not coming to show that it is the only torah. (R' Moshe shternbach also points out that there is a clear distinction between saying or writing the aseras hadibros, as that gives the appearance that this is the entire torah, and when using the aseros hadibros as a means for decorating the shul.

2. R' chaim palagi explains that since the entire tzibur is answering kadish or kedusha, if one remains seated saying his own things, it gives the appearance as if he doesn't believe in "romamus hashem", and is considered a bezoyin. Therefore this is not comparable to a standard case of "osek

bemitzva" were there is no reason to drop the mitzva he's doing to take on a different mitzva.

(It would stand to reason that this what the m"b himself is implying when he writes the reason one is mafsik is because "kavod shmayim" shouldn't be less then "kavod baser vedam").

3. The Rosh explain that the "es" in the Pasuk of "ve'ahavta" can very well be used as a rebui for the "ahavah" of "talmedai chachomim". However when it came to the pasuk of "es hashem tiyrohu", the problem shimon hamsuni was bothered by was based on his understanding of the pasuk that it is not discussing "yiras romamus" rather "yiras onesh", which is seemingly not relevant to "talmedai chachomim" as the power of "sechar ve'onesh" are not in their hands at all. (The tosfas harid adds that the es in the Pasuk of veahavta can very well be marbeh the ahavah of avodas hashem as well).

An answer for the question about עוסק במצוה פטור מן המצוה during shema.

The attached document is taken from my sefer חגוי הסלע על מסכת ברכות where I discuss this question and offer an answer.

בברכת התורה,

יונה טאובה

Hi, here are my answers to this week's riddles:

1) The Yalkut Yosef In the he'aros to the first siman of Orach Chayim asks this question about the asseres hadibros on the aron kodesh, and notes that the זכר יהוסף יט:ב, Darkei Teshuva, Teshuras Shai Siman 3 + Betzel Hachochmah 3:112 in fact say that it's אסור for the reason you mentioned.

However, he quotes a few rationales to defend the minhag: a) The Sefer Me'asef Lechol Hamachanos argues having the luchos on top of the Aron is to show that everything in the Torah came at Sinai just like the asseres Hadibros, and not that the asseres hadibros have any extra significance [the Yalkut Yosef notes this is a difficult sevarah]. b) Teshuvos Vehanhagos 2:535 argues that it's OK because we don't write out the entirety of the asseres hadibros, but just a representation of them (e.g. two words of each dibrah). He argues it's only a problem of תרעומת המינים when we read the entire asseres hadibros, as that demonstrates their primacy, rather than when we just represent them as a form of design and beautifying the beis knesses.

2) A few answers are given in footnotes of Yalkut Yosef Siman 59/60 Os 16 to this question about answering to יהש"ר in the middle of ק"ש: a) According to the Rema 38:8 that the פטור of Osek Bemitzvah doesn't apply when it's possible to fulfill both mitzvos without a tircha, this isn't a question, as one can easily fulfill both ק"ש and answer יהש"ר. b) Yalkut Yosef argues that the פטור of עוסק במצוה פטור מן המצוה is specifically because it shows contempt to the first mitzvah to stop from doing it. However, here, you can't say one is showing poor respect for the mitzvah of קבלת עול מלכות שמים by stopping to say יהא שמה רבה since part of Kabbalas Ol Malchus Shamayim is the commitment to perform the other mitzvos, which includes praising Hashem though saying יהש"ר. c) Finally, there is a specific allowance during krias shema to be mafsik to answer someone's greeting for Yirah and kavod. The Rosh + others argue answering Yehe Shmei Rabbah is a hetter not due to its status as a mitzvah, but as a kal vechomer from this separate allowance to answer מפני היראה ומפני הכבוד. As such, the rules of עוסק במצוה פטור מן המצוה aren't relevant.

3) Tosfos HaRosh in Kiddushin 57a asks this question and gives an answer that for some reason, Shimon Ha'amsuni thought it made sense that one should love Talmidei Chachamim similar to their love of Hashem, but didn't think it made sense to say the same by Yirah. I didn't understand the reason for that distinction. Maharsha Pesachim 22b answers that Shimon Ha'amsuni thought one's love for talmidei Chachamim could be compared to one's love

for Hashem, but the Yirah we have is based on Yiras Ha'onesh, which isn't שייך by talmidei chachamim, since they can't punish. The Chasam Sofer there gives a similar answer and explains that what R' Akiva was revealing by comparing yiras talmidei chachamim to yiras hashem is that the yirah we have for הקב"ה isn't just because of יראת העונש, but should ideally be יראת הרוממות as well, which is a yirah that's שייך to people of incredible stature like Talmidei Chachamim.

Kol Tuv,

Yoni Rabinovitch

Riddle 1. The 10 dibros in every shul "chikava riddle". See Harei Kedem siman 117, He explains the minhag to stand during 10 dibros that seemingly contradicts the shitas harambam (Teshuvot harambam, Freiman 46) The prohibition against treating the aseres hadibros differently is only when we read it in the same form as other torah readings however, if we read the 10 dibros with the "tam elyon" we are engaging in pirsumei nisa and a form of reenactment of ma'amad har sinai. It can be argued that the 10 dibros that are placed pride and center of every synagogue, are a form of reenactment and pirsumei nisa of ma'amad har sinai and would therefore not be subject to the issues of tarumos haminim.

(see also הליכות שלמה תפלה פי"ב ארחות הלכה הע' ל that nowadays there is no longer an issue with standing during the 10 dibros because we all now that is done as a מעמד הר סיני to זכר, perhaps this can apply as well to the dibros placed in the shuls.

הררי קדם חלק ב

סימן קיז

בענין עמידה בעשרת הדברות

האמונה, שיצאו לחשוב בתורה יש לה יתרון קצתה על קצתה, ו"כ מנהג העולם, אשר הוא כנגד תשובת הרמב"ם, ו"ע.

וגראייה לבאר בזה, דהנה המנהג לקרות את עשרת הדברות בטעם העליון ולא בטעם התחתון, וביאור החילוק בין הטעם העליון לטעם התחתון, הוא דטעם התחתון מחלק את עשרת הדברות לפסוקים כמו שהם בתורה, ועל דרך הטעמים שזכר התורה, אבל הטעם העליון אינו מחלקם לפסוקים אלא לדברות, ולכן לפי הטעם העליון הטעמים מזרפים כמה פסוקים שזכרה אחת, כאילו הם הכל פסוק אחד, כמו בקראי דזכור את יום השבת, ומאידך גם הפסוק של לא תרצח לא

מנהג פשוט בכל ישראל שזשעה שקורין בעשרת הדברות כל העם עומדים על רגליהם, ויש לתמוה בזה, ממה שפסק הרמב"ם בתשובותיו, עיי"ש ששאל ע"ז ח"ל השאלה, יש מי שמנע זה והביא ראיה מהיות רז"ל ביטלו קריאתם [של עשרת הדברות] עם ק"ש מפני המינים שהיו אומרים יש להם יתרון על שאר התורה, ואמר בהוראתו שכל איש אשר יעמוד צעת קריאת עשרת הדברות ראוי לגעור בו, לפי שמעשה זה מדרכי המינים כו', יורנו רבינו הראוי בזה, ושכמ"ה. והשיב ע"ז ח"ל, 'תשובה זה שזכר החכם הא', מהשיבה צעת הקריאה הוא הראוי, וראיותיו כולם אמיתיים כו' ואין להוסיף עליו, וכך ראוי לעשות, בכל מקום אשר מנהגם לעמוד ראוי למנעם מזה, בהיות שמגיע מזה הפסד

תורה, ומש"כ בשאר קריאה"ת של שבת קריאתה אינה אלא כשאר קריאת התורה [וכעיי"ז כתב צביאור הלכה (סי' תל"ד), עיי"ש].

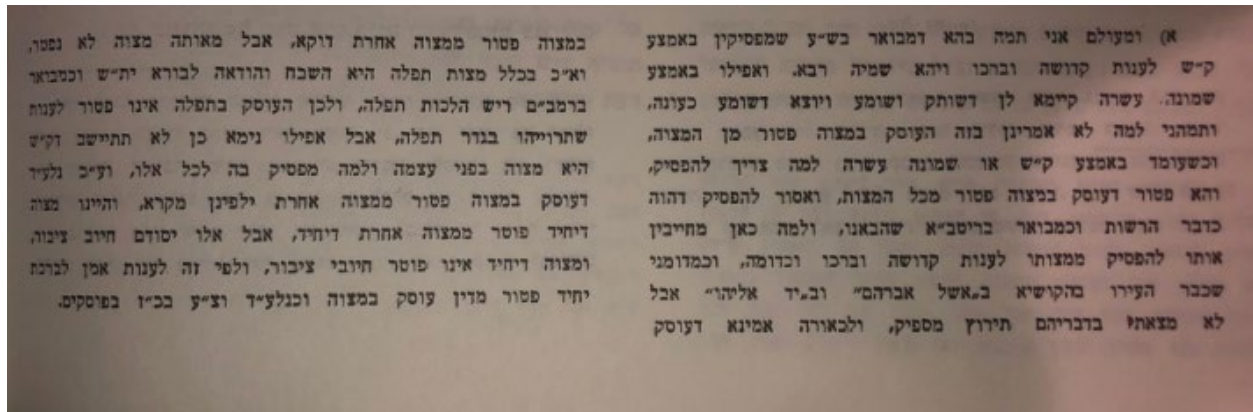
תנאף וגו' שהוא פסוק א' בתורה, מתחלק ע"י הטעם העליון לד' פסוקים חלוקים, מאחר שהם ד' דברות.

והטעם לזה, דהנה בעלמא קריאת תורה שזכתה הוא לקרותה בפסוקיה, דכל פסוקא דלא פסקיה משה אכן לא פסקין, ועל כן בקריאת התורה בעלמא שהוא קיום ת"ת דרבים הקריאה מתחלקת לפי הפסוקים, אולם שאני קריאת עשרת הדברות שאינה רק קיום דת"ת ברבים, אלא הוי גם זכר למעמד הר סיני, ולכן קוראים אותה בטעם העליון לפי החלוקה של הדברות, להורות שקורין אותה כקריאה של 'עשרת הדברות', ולא כקריאה של פרשה בתורה גרידא. והנה נחלקו הפוסקים המשאת בנימין והאור תורה כמוצא צבאר היטב (תל"ד, ז), אם גם כשקורין את התורה עם הליבור צפ' יתרו וצפ' ואתחנן קורין בטעם העליון, דדעת הרמ"ב שצטחם קריאה"ת שזכתה קורין לעולם בטעם התחתון ואילו שזבועות בטעם העליון, ו"כ מאי שזא קריאה"ת שזבועות מקריאה"ת שזכתה. אולם להנ"ל מצואר, דצחג השבועות קריאתה אינה בתורת ת"ת בלבד, אלא כזכר למתן תורה ומעמד הר סיני, ולכן קריאתה הוא בתורת דברות, ולא לפי פסוקי

וכיון שכן י"ל, דהנה הטעם שעומדים בעשרת הדברות, זהו משום זכר למעמד הר סיני, דכמו שאז עמדו ישראל סביבות ההר, ע"כ משום זכר למתן תורה ומעמד הר סיני, אנו עומדים בעשרת הדברות, וא"כ נראה לומר דאין לזה סתירה מדברי הרמב"ם בתשובה, דהרמב"ם איירי כשקורים את עשרת הדברות בטעם התחתון כשאר קריאה"ת, ואולי במקומו של הרמב"ם לעולם היו קורים אותם בטעם התחתון, וא"כ מעשה קריאתם הוא כשאר קריאה"ת, ולהכי אם בשאר קריאה"ת הוא יושב ובעשרת הדברות הוא עומד, יש צמנהג זה לד מינות, כאילו עשרת הדברות יש להם יתרון על יתר דברי התורה, אך למנהגנו שאנו קורים עשרת הדברות בטעם העליון, א"כ הם אינם נקראים כשאר דברי תורה, אלא הם נקראים גם כעשרת הדברות זכר למעמד הר סיני, וא"כ אין כל חשש צמה שעומדים בעשרת הדברות, דכל זה הוא משום זכר למעמד הר סיני, ואין הטעם כלל מזד החשיבות של עשרת הדברות יותר משאר התורה.

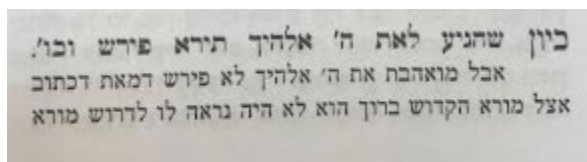
Riddle 2. עוסק במצוה במצות קריאת שמע. See where he quotes both the sefer אשר אברהם and יד אליהו who ask this question. Rav Sternbuch answers that we don't apply the halacha of עוסק במצוה to someone who is currently engaged in a מצוה דיחיד and is presented with a מצוה דרבים, and therefore we must pause שמע for קדושה, קדיש, and ברכו.

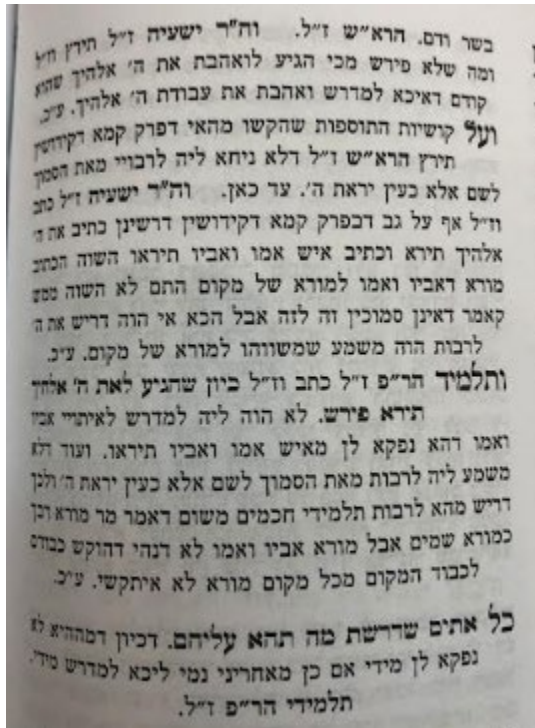

I would like to add 2 answers of my own. 1. While reciting שמע we are being עוסק in the mitzvah of קבלת עול מלכות שמים, when we pause for ברכו etc. we are not neglecting קבלת עול מלכות שמים but rather continuing to accept hashem's reign through other forms of prayer etc.. It is therefore permissible as well as required, to answer ברכו etc.

2. We know that in middle of שמע we are שואל מפני הכבוד ומשיב in order to give respect to a בשר ודם. If we would apply the halacha of עוסק במצוה to שמע it would come out, that for a מלך of בשר ודם we stop and give כבוד but to answer ברכו etc. to the מלך מלכי המלכים we do not. This is an impossibility. therefore הלכות משיב מפני הכבוד allows us to pause for ברכו as well.

Riddle 3. See (את לרבות תלמידי חכמים) רא"ש that next to מורא ה' we can include בשר ודם but not next to אהבת ה'. And ה"ר ישעיה quotes the שיטה מקובצת ב"ק מא ע"ב, as opposed to יראה, we can include את עבודת אהבת ה'.

Akiva Berg

Dear Reb Dovid,

1) This is the question of the Tosafos Harash in Kiddushin 57a. He answers that it's easier to say that one loves someone like Hashem than to say one fears someone like Hashem. I think he means bc yirah comes from romimus or onshin, and obviously that makes yirah from Hashem the strongest. But ahava comes more from a generic place of giving. Parents are shutfin ba'adam as well, and a rebbi gives a person olam haba (mishna bava metziya). So the ahava can be the same.

2) Maybe bc since theres a heter to be mechaved basar vidam biemtza hatefila (meishiv mipnei hakavod), certainly there should be a heter to be mechaved Hashem. Or, maybe since both shema and kedusha are ways of being mekabel malchus shamayim, there is in fact a kiyyum of shema by interrupting for kedusha. ואין לך קבלה יותר מזה.

3) Rambam in teshuvos says similiarly not to stand for aseres hadibros. Most are not noheig like that -bc since we stand for other parts of chumash (chazak, az yashir etc) its not nikkur thats were mechaded aseres hadibros more. The same could be said for the luchos on the aron. Since most shuls anyways have pesukim written on the peroches etc, it's not so nikkur that they're mechaded the aseres hadibros more. See also Harirey Kedem 117 that explains that the minhag to lein aseres hadibros bitam elyon implies that its a zecher to ma'amed har sinai, so were mechaded ma'amed har sinai, and not the pesukim more, and thats why were allowed to stand. The luchos on the aron are all written bi'taam elyon since they are always divided by dibra. often the entire pasuk isnt even written. so its more of a kibud for m'amed har sinai which is okay.

Thanks again for great programming!

Best,

Rafi M.

My first thoughts when hearing your second riddle about קריאת שמע interruptions...

If interrupted, then you're no longer being עוסק במצוה.

Additionally, עוסק במצוה פטור applies to mitzvos that aren't ongoing, that can't be (or aren't) performed simultaneously with another. So interruptions aren't interrupting you (or at least aren't supposed to interrupt you) from קבלת עול מלכות שמים, אהבת ה', and from quite a few other mitzvos. Actually, to a certain extent, it's just the opposite - not only does wearing tefillin not exempt from שמע or vice versa, but the halacha is that tefillin specifically should be worn, so as to not be נראה כשקרן, etc.

Although there could be a kasha regarding the interruption halachos from the mitzva of קריאת שמע itself, according to any shita which is more expansive

than the first posuk. Although I guess יש על מי לסמוך since that seems to have been what Rebbi held.

Thanks, Kol Tuv, etc.

Gavriel Kuritzky

Riddle #1:

כתוב בס' אורח נאמן "ונ"ל דמקילין בזה מטטם דתולין אותה דוקא למעלה מארון הקידש מקום הס"ת להורות שכל הכתוב בס"ת כאלו עשה"ד שכל התו' נתנה בסיני וכמ"ש המהרש"א ברכות בשם רס"ג דכל ההרי"ג מצות כנונים בעשה"ד א"כ זה הוי כביד התורה".

כת' בשם הגר"ח קנייבסקי בס' דעת נוטה על שאלה זו שמותר לכתוב שתי אותיות כיון שאינו אלא רמז בעלמא.

Riddle #2

ת' בס' הלכות הגר"א ומנהגיו (מהגר"ם שטרנבוך) סי' ע"ב לזה שמצוה דיחיד פוטר חובת יחיד אבל מקדושה וברכו ואיש"ר שעיקרם חובת ציבור אין מצוה דיחיד (כגון קריא"ש) פוטר.

כת' בס' ועלהו לא יכול עמ' רצ"ז בשם הגרש"ז אורבאך כת' על שאלה זו דאם פוסק ושואל מפני כבוד בשר ודם ק"ו מפני כבוד הקב"ה.

אגב. כתוב בספר תורת חיים בסי' ס"ו ס"ק ח' (מהרב יעקב שלום סופר) דאינו מחוייב לענות לדברים שבקדושה בק"ש וברכותיה כיון שעוסק במצוה פטור ממצוה אחרת.

Riddle #3

ת' התו' הרא"ש בפסחים שלענין אהבה מסתבר לרבות אב ואם או ת"ח אך לענין מורא סבר שמעון העמסוני שאין לרבות ת"ח וכו'. וכע"ז כתב המהר"ל ומהרש"א.

בספר תורת חיים תי' שמ"ואהבת" יכול לרבות שיש לאהוב התורה והמצוות אך ענין מורא לא שייך בתורה ומצוות.

Avrohom Wolff

A. Making a Plaque Is only when you do it to read from it but for design it doesn't fall in to that problem.

Another heter most of the luchois are aleph beis and it doesn't even say the aseress hadibrois.

B. 1) oisek bemitzveh according to some rishonim is cause it's a bizoyoin to the first mitzve if stop to do another one in this case it's not a bizoyoin in middle of shema that's kabolos oil malchus shamayim to say amen in be mekadesh shem shamayim.

2) because your allowed to be maafsek mipnei hakoved if you won't answer lichvod haashem it's a bizoyoin.

3) this is called efsher lekayem shniehem therefore you could be maafsek.

C. The marshall and the shlah write that he did daarshen veohaavto es to be maarbeh talmudei chachomim just when he got to es.. tierah he stopped because moira there's only haashem until r akiva daarshen ...

Thanks for the amazing program

tizku lemitzvos

Y. Simsovits, Staten Island

Show Suggestions

As a former psychotherapist, I've come to see the following topic as being quite disturbing.

"Speaking badly about parents in therapy, isn't this a breach of kivud av vem?"

In the guise of being "insight oriented" therapists are cultivating resentment in clients toward their parents. This has manifold serious repercussions for family life.

After all, besides being one of the 10 commandments, our Mesorah is replete with sources that speak about how to treat parents.

There are other modalities that our young innocent therapist can learn. They can exchange one dogma for another and be more successful in this world and the next.

Sincerely,

Basya Gutmann

I would like to suggest many topics that you can speak about, but one topic which shook this area up recently is: Are bakeries allowed in Halacha or Hashkafa allowed to give leftover bread rolls and cakes etc. to the farm in order that people should not take them for free and give them less Parnossa.

Here there are [too] many bakeries which put their goods in local stores, with a sales and return policy, and there are sometimes well over 100 loaves of bread left at the end of the day, when things got more out of hand, and they were all struggling to stay afloat, the bakeries started putting locked trash cans by the stores for the farmer to pick up, and they stopped giving

the bread etc to the food banks etc. The food banks were very often overloaded with goods, and many people were offered free bread.

Eventually an email went viral about what was happening and the stores and bakeries had to defend themselves to the public, stores and bakeries felt they were losing business and things got nasty, so I prefer not mentioning names or places. But the facts are many bakeries around the world struggle with this problem (if they are struggling to make ends meet). The question is what is the right Torah Haskofo and Halacha on this, isn't Parnossa Min Hashmayim, and you don't lose out by doing Chessed.

Thank you

Y Levenberg

Dear Reb Dovid,

Love your show, and looking forward to future great content.

Just had an idea for an episode, in case you are in the market for one.

Gehenim in Judaism- Does it exist (controversy about Rambam in Hilchos Teshuva)? Should we be talking about it more (or onshim in general)? Can we imagine it/what is it like?

Feel free to discard the idea, just figured I'd share an idea I found interesting.

Best,

Rafi Miller

ובפרקים שואל מפני הכבוד:

שיטת הלבוש מדוע התירו

להפסיק מפני הכבוד והיראה

הפסיק חוזר וגומרה מותר לשאול ולהשיב באמצע קריאת שמע.

אכן הדברים עדיין אינם מובנים שהרי כל הדין הזה הוא רק כדיעבד שאם הפסיק אינו חוזר. אבל בודאי לכתחילה אמור לדבר ואם כן מה הועיל הלבוש בהקדמה זו. ונראה שיש לומר בכוונת דברי הלבוש שמדובר כאן בדין עוסק במצוה פטור מן המצוה. ובדין עוסק במצוה במקום שאפשר לקיים שניהם יש מחלוקת הראשונים בין תוס' להר"ן בסוכה דף כ"ה אם חייב לקיים את המצוה השניה או לא. אכן גם לפי שיטת הר"ן שגם באפשר לקיים שניהם פטור מהמצוה השניה מכל מקום מודה ש"מהיות טוב" אם אפשר לקיים גם את המצוה השניה.

לפי זה כוונת הלבוש היא כך: שקשה לו מדוע יפסיק באמצע קריאת שמע אפילו למי שחייב בכבודו וביראתו שמצוה יש בדבר הרי עוסק במצוה פטור מן המצוה. לזה הביא הלבוש את הדין בסעיף הקודם שמי שמפסיק באמצע קריאת שמע אינו חייב לחזור לראש ואם כן זה נקרא אפשר לקיים שניהם שאינו מבטל בזה את המצוה של קריאת שמע שעוסק בה ומותר להפסיק לצורך מצוה.

א עצם הדין שמותר להפסיק באמצע קריאת שמע מפני הכבוד והיראה צריך ביאור. הרי אדם עוסק במצוה קריאת שמע שלרוב השיטות היא מצוה מן התורה ומאיוזה טעם נתיר לו לשאול או להשיב בשלום של מאן דהוא. ואם כי לשיטת רש"י מה שמפסיק מפני היראה מדובר באדם שיכול לסכן אותו ואם כן יש כאן ענין של פיקוח נפש, אבל הרי רוב הראשונים חולקים על רש"י וסוברים שמפני היראה פירושו שחייב לירא ממנו מצד הדין כמו אביו או רבו. ועי' לעיל בעמוד הקודם שביארנו את הנושא.

והנה הלבוש בריש סי' ס"ו כתב "וכיון שאפילו קראה לסירוגין יצא כמו שאמרנו אמרו חז"ל לפעמים מותר להפסיק לדבר בקריאת שמע ... ואסמכו אקרא ודברת בם לפעמים יש לך רשות לדבר דברים אחרים וכו'" (מהירושלימי המובא בדף י"ג. בתוס' ד"ה ובאמצע). כוונת הלבוש למה שכתב בסי' הקודם סי' ס"ה בשו"ע "קראה סירוגין, דהיינו שהתחיל לקרות והפסיק בין בשתיקה בין בדיבור וחזר וגמרה, אפילו שהה כדי לגמור את כולה יצא". אם כן הלבוש שכתב הלכה זו כהקדמה לדין שלנו בא לבאר את הטעם שמותר להפסיק באמצע קריאת שמע בשביל הכבוד או היראה. ואומר הלבוש שמכיון שאם

לקיים שניהם משום שמפסיד בזה עיקר מצות קריאת שמע שזה קבלת עמ"ש.

ביאור מח' הראשונים אם מפסיקים באמצע קריאת שמע לומר קדיש וקדושה

ב והנה נחלקו הראשונים אם מותר להפסיק באמצע קריאת שמע לקדיש וקדושה. הרא"ש מביא יש מי שאומר שאסור משום "שכיון שעוסק בשבחו של מקום אין לו להפסיק בשביל שבח אחר". אה"כ מביא שרוב המפרשים מסכימים שמותר להפסיק משום "דאין לך מפני הכבוד גדול מזה" כדברי התוס' ד"ה שואל.

ולכאורה מובנים דוקא סברת האוסרים שאע"פ שבעוסק במצוה מותר לעסוק במצוה שניה כשאפשר לקיים שניהם, מכל מקום מה הרווח לעבור למעשה אחר אם יש בזה קיום אותו מצוה כמו שעסק בה בתחילה. ואם כן מדוע יפסיק שבח אחד ויעסוק בשבח אחר.

והיה אפשר לומר שנחלקו במחלוקת התוס' והר"ן בסוכה דף כ"ה אם עוסק במצוה ואפשר לקיים שניהם אם חייב במצוה השניה כשיטת תוס' או שפטור ורק שמהיות טוב יש לו גם לעסוק במצוה השניה כיון דאפשר כשיטת הר"ן שם. ואם כן יש לומר שבזה נחלקו הרא"ש והיש מפרשים. שלמ"ד שאין להפסיק בשביל קדיש וקדושה מכיון שעוסק בשבח ה' היינו משום שמכיר שבעצם פטור מלהתעסק עם המצוה השניה ואם כן למרות שמותר לעסוק במצוה שונה אם אפשר אבל

אלא שהז"ל גדרו את ההלכה הזאת וקבעו גדרים שלמי שהייב ביראתו שאם נמנע מלברכו זה פגיעה יותר חזקה התירו לשאול בשלומו ולקיים מצות יראה. אבל למי שרק חייב בכבודו התירו רק להשיב לו. שגם למי שלא שואל בשלומו אם אינו משיבו כששואל בשלומו זה פגיעה בכבודו. ואם כן משום מצות כבוד הבריות התירו להשיב לו משום שאינו מבטל בזה את מצות קריאת שמע ואפשר לקיים שניהם.

ולענין מה שהקילו יותר בבין הפרקים יש לומר שהקילו טפי משום שאין זה כל כך עוסק במצוה מכיון שבין פרק לפרק הוה ממיילא הפסקה מסויימת. וגם כשמישיב שלום לכל אדם יש בזה מצוה של כבוד הבריות שדוחה לאו מן התורה. אבל לזה התירו רק בין הפרקים משום שזה מצוה קלה יותר.

אכן יש לשאול שהרי הדין שקראה לסירוגין יצא היינו אפילו באמצע תפילת י"ח ואם כן מדוע לא התירו להפסיק מפני הכבוד והיראה באמצע תפילת י"ח. אלא שפשוט ששאני תפילה שזה כעומד לפני המלך והוזה זילזול בכבוד מלכו של עולם ה"ו אם מפסיק עבור כבודו של בשר ודם. ומשום הכי לא נקרא אפשר לקיים שניהם משום שמפסיד בזה עיקר הענין של תפילה, דהיינו שעומד לפני המלך, אם הפסיק באמצע משום כבודו של בשר ודם וכמבואר בחידושי הגר"ח על הרמב"ם בהלכות תפילה. וגם מה שנפסק לגבי פסוק ראשון של קריאת שמע שלא התירו את כל הנ"ל משום שיש בזה עיקר קבלת עול מלכות שמים ובה לא אמרינן שנקרא אפשר

חֲגֵי בְּרִכּוֹת פֶּרֶק ב' הַסְּלֵעַ

אם עוסק כבר בשבחו של ה' אין סברה שיפסיק בשבחה אחד משום שבה אחר אפילו "מהיות טוב". אבל למ"ד שמפסיק היינו משום שסובר שבאפשר לקיים שניהם הובה יש בדבר מובן משום כך חייב להפסיק לקדיש וקדושה.

אכן קשה לומר פירוש זה מכיון שהשו"ע או"ח סי' ל"ח סעי' ח' פסק שיטת הר"ן שאינו חייב במצוה אף באפשר לקיים שניהם וכך ביאר שם הביאור הלכה את דבריו, והרי פסק בשו"ע שהחייב להפסיק באמצע קריאת שמע לקדושה וקדיש.

אלא יש לבאר באופן אחר שהאוסרים כתבו שקריאת שמע הוא שבחו של מקום, אם כן יש לומר שהמתירים להפסיק לקדושה וקדיש סוברים שמצות קריאת שמע אינו מוגדר כשבחו של מקום אלא שהוא בעצם צורה של מצות תלמוד תורה. וכך מבואר בהרבה ראשונים וכך משמע בירושלמי שכתב על רשב"י שלא קרא קריאת שמע משום "שזה שינון וזה שינון" ולמה יפסיק תלמודו בשביל קריאת שמע. ומכיון שאין זה מוגדר כעוסק בשבחו של מקום אלא כעוסק בתורה אם כן לא שייך לומר את הסברה "שכיון שעוסק בשבחו של מקום אין לו להפסיק בשביל שבה אחר".

ויש להביא ראיה לדבר מדברי תלמידי רבינו יונה בסוגיין. תלמידי רבינו יונה בדף ז': [בדפי הרי"ף] בד"ה אמר רבא, כותבים שלמסקנת הסוגיה רבא סובר שבהלל אינו מפסיק כלל אפילו מפני היראה. ומסביר את החילוק בין הלל לקריאת שמע וכותב "ואע"פ

שפוסק באמצע קריאת שמע אינו פוסק בהלל שאינו פוסק בשבחו של מקום". הנה כתוב בדברי תלמידי רבינו יונה שהלל נקרא "שבחו של מקום" אבל קריאת שמע אינו מוגדר כן. והנה תלמידי רבינו יונה פסקו בדברי רוב הראשונים שמותר להפסיק באמצע קריאת שמע לקדיש ולקדושה. ולפי הנ"ל הדברים ברורים. שלהלל אסור להפסיק משום שזה שבחו של מקום אבל קריאת שמע אינו מוגדר כשבחו של מקום אלא מצוה שונה ויש מקום להפסיק בו מפני הכבוד ומפני היראה ואף לקדיש ולקדושה. וההסבר כמו שכתבנו שמצות קריאת שמע היא בעצם מצות תלמוד תורה ומשום כך התירו להפסיק באמצע קריאת שמע מפני הכבוד ומפני היראה והוא הדין לקדיש וקדושה וכפי שהסברנו לעיל, ומשום שאינו נקרא שבחו של מקום לא אומרים את הסברה שאין מקום להפסיק שבה אחד עבור שבה אחר. אבל להפסיק באמצע הלל שפיר אמרינן שאין להפסיק שבה אחד לומר שבה אחר.

דף י"ד ע"א.

אמר רבא ימים שהיחיד גומר בהם את ההלל:

כתוב בתלמידי רבינו יונה שבימים שהיחיד גומר בהם את ההלל לא מפסיקים כלל אפילו מפני היראה. ומעמו משום "שאינו פוסק בשבחו של מקום". והדברים צריכים עיון מכמה מובנים. הדין איך הבין תלמידי רבינו יונה כך מדברי הגמ'. שנית מדוע הדין חמור כל כך אפילו יותר מאמצע פרשה של קריאת שמע.

Rabbi Yosef Greenfield

רמב"ם הלכות אישות פרק טו הלכה יט

וכן צוו חכמים שיהיה אדם מכבד את אשתו יתר מגופו ואוהבה כגופו, ואם יש לו ממון מרבה בטובתה כפי הממון,
ולא יטיל עליה אימה יתירה ויהיה דיבורו עמה בנחת ולא יהיה עצב ולא רוגז.